

pouzarianus, ook een naaldhoutsoort, wijkt af door de niet overvloedige hoeveelheid gespen in de hoedhuid, die bovendien uit twee lagen bestaat: een bovenste, niet-gepigmenteerde, en een gekleurde laag daaronder. De andere soort, *P. brunneoradiatus*, onlangs beschreven van de Zwitserse Jura (Bonnard, 1987), heeft alleen gespen in de lameltrama, aan de dunne hyfen, terwijl bij de andere gespdragende soorten de gespen juist zitten aan de uiteinden van de dikkere elementen. Kortom, het materiaal komt niet overeen met een van de bekende Europese soorten.

Bij determinatie met de tabel in de wereldmonografie van Singer (1956) kom je moeiteloos, op grond van de aanwezigheid van gespen en de deels, en onduidelijk gekleurde lamelsnede, op een Zuidamerikaanse soort: *P. spegazzinianus*, die op *Notofagus*-hout voorkomt in Vuurland en Patagonië. De beschrijving van deze soort, zoals Horak (1979: 108-110) en Singer (1952: 221) die geven, komt redelijk overeen met het Nederlandse materiaal. Alleen de sporen van de Zuidamerikaanse soort zijn beduidend groter dan de "onze", nl 6,5-8(-9) x 5-6(-7) µm en de paddestoel is iets intenser gekleurd. Het is echter toch met grote aarzeling dat we het Nederlandse materiaal *P. spegazzinianus* zouden noemen, omdat we geen Zuidamerikaans materiaal van deze soort gezien hebben en we het gebruiken van een naam van een soort, beschreven uit het zuiden van Zuid Amerika voor een Nederlandse paddestoel niet zondermeer zouden willen propagieren.

De conclusie luidt voorlopig dat een juiste naam nog niet te vinden is; het wachten is op een nieuwe bewerking van de sectie voor Europa.

LITERATUUR

- Bonnard, J. (1987). *Pluteus brunneoradiatus* spec. nov. Mycologia helvetica 2: 141-154.
 - (1988). Les cystides de la section *Pluteus* (Agaricales). Mycologia helvetica 3: 53-72.
 Horak, E. (1979). Fungi, Basidiomycetes. Agaricales y Gasteromycetes, Secotioides. Fl. cript. Tierra Fuego 11(6).
 Kühner R. & Romagnesi, H. (1953). Flore analytique des champignons supérieurs. Paris.
 Singer, R. (1952). The agarics of the Argentine sector of Tierra del Fuego and limitrophous regions of the Magellanes area. Part 1. White and pink spored groups. Sydowia 6: 156-226.
 - (1956). Contributions towards a monograph of the genus *Pluteus*. Trans. Br. mycol. Soc. 39: 145-232.

Coolia 32(2), april 1989

MERISMOMODES ANOMALUS, MAKKELIJK TE HERKENNEN, LASTIG TE DETERMINEREN

Nico & Marjo Dam, Korenveld 10, 6641 SH Beuningen

SUMMARY

Merismodes anomalus is described and figured. Its taxonomic position is briefly discussed.

Eind december 1987 vonden we in landgoed Loenen (bij Loenen, langs de Waal) een op de grond liggende tak (loofhout, misschien van Zomereik) met daarop iets wat op het eerste gezicht op een resupinate *Phellinus* leek. Van dichterbij bekeken bleek het te gaan om vele kleine, dicht opeen gedrongen, komvormige, apothecium-achtige vruchtlichamen. Enkelen hiervan waren geheel uitgespreid, wat de indruk van een apothecium nog versterkte. Ze

werden meegenomen in de veronderstelling een soort *Dasyscyphus* of *Perrotia* te pakken te hebben. Eenmaal thuis en achter het microscoop gezeten, bleken de verwachte asci knotsvormig te zijn en sterigmen te dragen, en dat was een hele verrassing, te meer daar we nog nooit eerder een cyphelloïde paddestoel hadden gezien. Uiteindelijk bleek het te gaan om *Merismodes anomalus*, waarvan hier een beschrijving volgt (kleurencodes volgens Korne-rup & Wanscher, 1978).

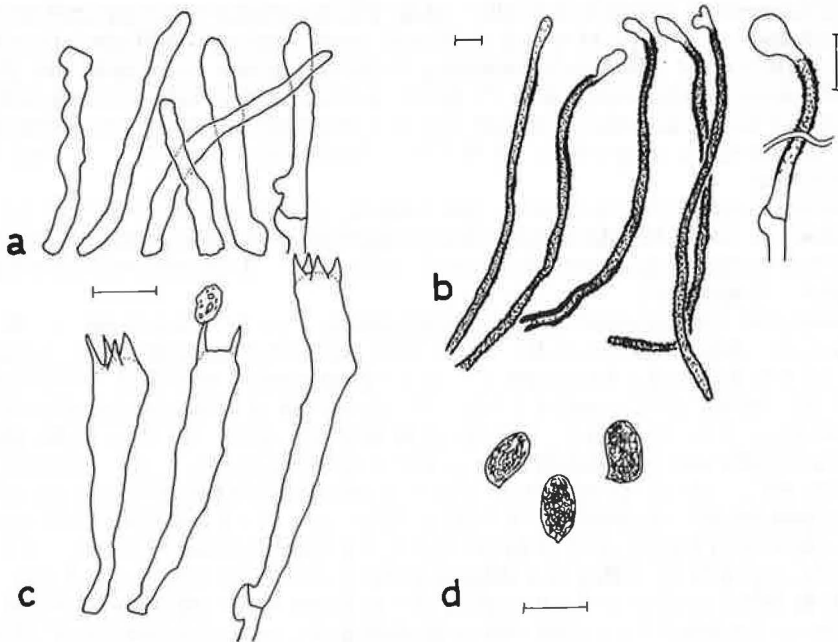

Fig. 1: *Merismodes anomalus*; a. cystiden; b. haren; c. basidiën; d. sporen. De maatsceepjes zijn 10 µm. Gespen zijn slechts als voorbeeld aangegeven (a-c).

***Merismodes anomalus* (Pers.: Fr.) Singer**

Afzonderlijke vruchtlichamen (vr.l.) vrijwel geheel gesloten bolvormig tot meer schaalvormig; zittend of kort gesteeld; diameter tot 0,5 mm, steeds in meer of minder grote "kolonies", die enkele mm² tot vele cm² van het substraat kunnen bedekken. De vr.l. zitten dicht op elkaar, waardoor ze niet of nauwelijks de gelegenheid krijgen om zich uit te spreiden. De enkele solitair groeiende vr.l. zijn wel uitgespreid, vrijwel schijfvormig, en hebben een diameter van ongeveer 1 mm. Hymenium glad, de binnenkant van de vr.l. bekleedend, bleek olijfgrijs-bruin (ca. 4C3, moeilijk te beoordelen). Buitenkant dicht wollig-harig; de haren aan de rand van de vr.l. zijn over het hymenium heen gekroesd. Kleur licht rosebruin tot oudrose, ca. 5B3 (jonge vr. l. met een witte uiterste rand) en deze kleur bepaalt de globale kleur van de hele groep vr.l. Een subiculum werd niet opgemerkt.

Beharing van de buitenzijde opgebouwd uit slanke, cilindrische hyfen; vooral de randha-

ren vaak met gezwollen top en dan daaronder iets ingesnoerd. Haren overigens dikwandig, bruin en vrij grof geïncrusteed, ongesepeteerd of met secundaire septen, met basale gesp (moeilijk te vinden, aangezien de haren makkelijk afbreken in een preparaatje); top, indien gezwollen, dunwandig, hyalien of bleekbruin en glad; afm. ca. 2-4 μm breed, en tot 250 μm lang, top tot 6 μm opgezwollen.

Trama opgebouwd uit hyaliene, dunwandige, ietwat kronkelige hyfen, met (vaak opvallende) gespen. Cystide-achtige elementen overwegend cilindrisch, soms onregelmatig, niet boven het hymenium uitstekend; hyalien; glad; inhoud zonder structuur; met basale gesp.

Basidiën knotsvormig, (2-)4 sporig, met basale gesp, ongeveer 6 x 40 μm ; sterigmen ca. 4 μm lang. Sporen haast cilindrisch, soms ietsje boonvormig, met kleine apiculus; glad; overwegend hyalien (zowel in water als in 5% KOH; na enig zoeken blijken er vaak enkele licht-bruine sporen voor te komen, die zich overigens niet van de andere sporen onderscheiden); inhoud met vele kleine druppeltjes; (4-)4,5-5,5(-6) x 8-11(-13) μm , Q = 2.0; niet amyloid, niet dextrinoid.

Gevonden in allerlei loofbossen op dode takken van Beuk (en Zomereik ?), op het kale hout of door de schors heenbrekend; ook op zaagvlakken van pas gevelde Beuken, samen met *Chondrostereum purpureum*, *Ascocoryne sarcoides* en *Bisporella pallescens* (op matjes van *Bispora monilioides*).

Hoewel klein, en (daardoor ?) onopvallend, zijn deze paddestoeltjes aan vorm, kleur en beharing makkelijk te herkennen. Bij een eerste vondst heb je daar echter nog weinig aan, en moet je volgens het boekje determineren. De eerste pogingen, met Moser (1983) liepen op niets uit. Met Singer (1962) ging het beter. Op grond van de hyaliene sporen kom je bij de Tricholomataceae, waar alle gereduceerde genera in een apart subtribus *Cyphellopsidinae* worden ondergebracht. Uiteindelijk kom je dan uit op het geslacht *Cyphellopsis* Donk, met als type soort *C. anomala*. In een latere editie van hetzelfde werk blijkt Singer van gedachten te zijn veranderd en *C. anomala* te zijn verhuisd naar de sectie *Cyphellopsis* van het geslacht *Merismodes* Earle (Singer, 1975). Dit geslacht wordt op grond van o.a. sporekleur (bruin tot licht geelbruin) bij de Crepidotaceae uitgesleuteld. In de beschrijving van de kenmerken van het geslacht *Merismodes* wordt aangegeven dat welliswaar niet van alle bijbehorende soorten bruine sporen bekend zijn, maar dat op grond van de "som der kenmerken" *Merismodes* toch bij de Crepidotaceae thuis hoort. Ook in Moser (1983) wordt *Merismodes* bij de Crepidotaceae uitgesleuteld en dat is er dus ook de reden van dat je niet ver komt als je die paar bruine sporen in je preparaat aan een vuile prepareernaald wijt. Afgezien daarvan is deze soort niet moeilijk te herkennen, hoewel er natuurlijk geen enkele paddestoel bestaat zonder dubbelganger(s). In dit geval zouden dat *M. fasciculatus* (Schw.) Earle en/of *C. confusa* (Bres.) Reid moeten zijn, die zich beiden vnl. door slankere sporen van *M. anomalus* onderscheiden.

Een afbeelding van *M. anomalus* is te vinden in o.a. Breitenbach & Kränzlin (1986). Hoewel de macroscopische beschrijving goed op onze collecties past, zijn de gefotografeerde exemplaren dusdanig vochtig (en jong ?) dat ze eigenlijk niet lijken op wat wij gevonden hebben. De opgegeven sporenmaten zijn met 3,7-4,5 x 8-9,5 μm kleiner dan die in onze collecties (maar ze zijn ook hyalien !); cystiden hebben deze auteurs niet gezien.

De oorspronkelijke beschrijving, als *Peziza anomala*, stamt van Persoon; later is de soort ook nog in de geslachten *Tapesia* en *Solenia* ondergebracht (Zie o.a. Winter, 1884). Bij Bourdot & Galzin (1927) is ze als *Cyphella anomala* te vinden (en, overigens, bij de Aphyllophorales ondergebracht). Donk (1931) gebruikt "*Peziza*" *anomala* als type soort

voor zijn (nieuwe) geslacht *Cyphellopsis*, gekarakteriseerd door o.a. kleurloze, tot gelige (!) sporen en dikwandige, geïncrusteerde haren. Zijn beschrijving stemt goed met onze collecties overeen. Uit Duitsland stammen een korte beschrijving van Philippi & Pohl (1983), waarin een collectie van duidelijk gesteelde vruchtlichamen op een goed ontwikkeld subiculum wordt afgebeeld, en een zeer uitvoerige beschrijving van Agerer & al. (1979). Geen van deze auteurs vermeldt cystiden; Donk (1931) noemt het ontbreken van cystiden zelfs als kenmerk van het geslacht *Cyphellopsis*, hoewel volgens Singer (1962) cystiden vaak aanwezig zouden zijn. Ondanks hun vaak wat grillige vorm en structuurloze inhoud zouden onze cystide-achtige elementen ook basidiolen kunnen zijn.

Bij het vellen van een oordeel over de taxonomische positie van "*M. anomalus*" begeef je je op glad ijs, getuige bijvoorbeeld de wandeling van zowel soort als geslacht door het hele mycologische systeem in de eerste drie edities van Singer (1949, 1962 en 1975). Ook Donk (l.c.) noemt de *C. anomala*-groep als één van de ".....toughest problems I have as yet encountered" (Donk, 1962). Op grond van de overwegend hyaliene sporen en de structuur van de haren lijkt *Merismodes anomalus* toch beter in *Cyphellopsis* dan in *Merismodes* te passen. Helaas wijdt Singer (1975) verder niet uit over de "som der kenmerken" die hem de soort toch in *Merismodes* doet plaatsen.

In de Standaardlijst (Arnolds, 1984) tenslotte, wordt *M. anomalus* als vrij zeldzaam uit loofbossen op voedselrijke zandgronden opgegeven. Waarschijnlijk echter is de soort algemeen maar weinig opgemerkt. Onze collecties stammen uit een kleibos, enkele beukenbossen op droge zandgrond en een parkbos op licht humeus zand.

Hierbij willen we Thom Kuyper nog bedanken voor het determineren van onze eerste vondst en voor de aanzet tot het schrijven van dit verhaal, Annelies Jansen voor het ter beschikking stellen van een microscoop met tekenarm en Hans Geesink voor enige opbouwende kritiek.

LITERATUUR

- Agerer, R. H., Prillinger, J. & Noll (1979). Studien zur Sippenstruktur der Gattung *Cyphellopsis*. I Darstellung zweier Ausgangssippen. Z. Mykol. 46: 177-207.
- Arnolds, E. (1984). Standaardlijst van de Nederlandse Macrofungi; Coolia 26, Supplement.
- Bourdot H. & Galzin, A. (1927). Hyménomycètes de France. Sceaux.
- Breitenbach, J. & Kränzlin, F. (1986). Fungi of Switzerland 2. Verlag Mycologia, Luzern.
- Donk, M. A. (1931). Revisie van de Nederlandse Heterobasidiomycetae (Uitgez. Uredinales en Ustilaginales) en Homobasidiomycetae-Aphyllaphoraceae 1. Meded. Ned. Mycol. Ver. 18-20: 67-200.
- (1962). Notes on "Cyphellaceae" II. Persoonia 2: 331-348.
- Kornerup, A. & Wanscher, J. H. (1978). Methuen Handbook of Colour. Methuen, London.
- Moser, M. (1983). Die Röhrlinge und Blätterpilze. Kleine Krypto gamenflora Band II b/2, 4e Aufl. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart
- Philippi, S. & Pohl, W. (1983). S.W.-Deutsche Pilzrundschaue 19: 5-8.
- Singer, R. (1951). The "Agaricales" (mushrooms) in modern taxonomy. Lilloa 22: 5-832 (1949 published in 1951).
- (1962). The Agaricales in modern taxonomy. 2e Ed. J. Cramer, Weinheim.
- (1975). The Agaricales in modern taxonomy. 3e Ed. J. Cramer, Vaduz. Winter, G. (1884). In Rabenhorst, Kryptogamen Flora 2e Aufl. 1 Pilze, Abt. I Schizomyceten, Saccharomyceten und Basidiomyceten. Leipzig.